

Toneel dat steeds intenser wordt podium

Willem Nijssen

Toneelgroep Amsterdam haalt opnieuw Othello uit de kast. En terecht, vindt theaterkenner Willem Nijssen. Hij tipt verder het prachtige poppenspel van Ultima Thule uit Gent.

Ergens in een schimmig hoekje van mijn geheugen weet ik nog dat een toneelstuk wel eens twee achtereenvolgende avonden in Middelburg te zien was. Maar dat is zó lang geleden, dat ik er geen datum meer op kan plakken. Ook elders in het land blijft een voorstelling meestal niet lang te zien, met uitzondering van de thuissteden van de diverse gezelschappen. Al bij al roept dat het beeld op van toneel als een vluchtig medium. In andere domeinen is er meer 'zekerheid'; elk jaar kan en mag je bijvoorbeeld rekenen op een Matthäus Passion.

Ik zie wel verklaringen daarvoor. Een toneelvertolking is vaak veel meer gebonden aan een acteur dan dat een concert staat of valt met een solist. Hoewel dat misschien helemaal niet zo terecht is, is dat wel zo vastgeroest in ons cultuurbrein. En hoewel het ijs bijna even glad is: zijn er bij toneel niet veel meer interpretaties mogelijk, omdat decor, kostumering en belichting elk ook een aandeel in het geheel hebben? (En vaak ook nog de vertaling.) Hoe dan ook, elk jaar een 'Hamlet' of een 'Macbeth' of een 'Lear' dat zit er niet in, laat staan een (min of meer) dezelfde.

Maar kijk! Er zijn uitzonderingen. (En ik denk dat het er veel meer zouden moeten zijn!) Er is sinds 2003 wél een aantal keer een dezelfde 'Othello' geweest. Eerst drie

jaar op een rij, dan nog eens in 2013 en nu weer in 2015 speelt Toneelgroep Amsterdam met ongeveer dezelfde cast in dezelfde regie (van Ivo van Hove) telkens weer dit aangrijpende jaloezie-drama.

Hans Kesting (die de rol van de veldheer Othello speelt) is zelf natuurlijk wél veranderd. Sowieso door de jaren, maar ook door elke keer opnieuw vanuit 'het niets' (of noem het anders én intrigerender: vanuit zijn onderbewuste) dat tijdelijke alter ego Othello in zich naar boven te halen. Elk jaar opnieuw kijk je daar - zo stel ik me voor - toch anders naar. Kan je op zoek naar een tot dan toe onontdekte diepgang, variatie of detail. Niet alleen Hans Kesting, ook zijn belangrijkste tegenspeler Roeland Fernhout, als diens valse en afgunstige vaandrig, heeft dat proces doorgemaakt. Tussen die twee knettert een 'vuurwerk' dat met elke editie intenser wordt.

De meeste acteurs zijn sinds 2003 al vijf keer opnieuw in hun rol gekropen. Dat zorgt voor een heel speciale voorstelling, nog altijd in zijn moderne vormgeving en in de sprankelende vertaling van taalvirtuoos Hafid Bouazza.

Wie zoals ik toneel onder andere ziet als een vorm van 'magie', zal vroeg of laat in de ban komen van poppenspel. Wat mannen als Fred Delfgaauw en Neville Tranter (of in een andere uithoek van het genre Jeff Dunham) met poppen doen, is fenomenaal. Gezelschappen die zich toeleggen op poppenspel voor volwassenen zijn er minder. Ultima Thule (zo noemden de Romeinen 'een fabelachtig land in het hoge noorden') uit Gent heeft zich daar sinds 2002 in gespecialiseerd. In 2007 ontstond uit losse delen de 'Gomaar-trilogie', en daar wil ik het graag over hebben. Omdat ook dat een voorstelling is die nog altijd hernomen wordt.

Gomaar is het product van een slecht huwelijk. Zo slecht dat de echtelieden Godfried en Maria het niet eens konden worden over de naam. Ze namen elk een deel van hun naam, een meisje zou Margo heten, en een jongen Gomaar. In drie stukken, ooit afzonderlijk gespeeld, wordt zijn leven verteld. 'Stekezotvanu' toont Gomaar als kind op het platteland in the sixties. 'Wiedatterieris' gaat over Gomaar als adolescent in the seventies. 'Tisaltijdiel' schildert Gomaar als 'grote mens' in de jaren negentig. Alles net als de titels in een mooi rond Vlaams.

Het is prachtig poppenspel in de Japanse bunraku-traditie: één, vaak twee, soms drie personen manipuleren één pop, en zijn - meestal in het zwart gehuld - zichtbaar op het toneel aanwezig. Eéns moet u dat gezien hebben!

● 'Othello', t/m zaterdag 16 mei in Stadschouwburg Amsterdam.

● 'Gomaartrilogie', 28 t/m 30 mei in Minardschouwburg in Gent. Nadien, van 30 juli t/m 4 augustus bij Theater Aan Zee, Oostende. Ook van 7 t/m 30 augustus op het Edinburgh Fringe Festival.

Willem Nijssen blikt elke week vooruit - en terug - op bijzondere toneelvoorstellingen in het Zeeuwse podiumaanbod.

■ Scène uit *Othello* met Janni Goslinga, Roeland Fernhout, Karina Smulders en Hans Kesting. foto Jan Versweyveld